

Білоус В.С. Інноваційна діяльність бібліотеки щодо інформаційного забезпечення навчального процесу та наукових досліджень. *Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства* : Всеукраїнська науково-практична конференція 16–19 червня 2015 р. м. Івано-Франківськ / Наукова-технічна бібліотека ІФНТУНГ. Івано-Франківськ, 2015. С. 25-33.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ЩОДО ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Білоус В.С., бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Впровадження новітніх технологій – важливий напрям роботи бібліотеки щодо інформаційного забезпечення навчального процесу та наукової діяльності вищого навчального закладу. Досвід роботи бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Ключові слова: інноваційна діяльність, проектна діяльність, інформаційні технології, електронна бібліотека, бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Innovative activities of the library in respect of information support of the educational process and scientific research

Bilous V.S., Library of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky

The introduction of new technologies is an important direction of the library's work in terms of information support of the educational process and scientific activities of a higher educational institution. Experience of the library of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky.

Keywords: innovative activity, project activity, information technologies, electronic library, library of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Постановка проблеми. Тема впровадження новітніх технологій у бібліотечні процеси була важлива у всі періоди розвитку бібліотечної справи. Актуальність цієї теми має особливе значення у час інформатизації та глобалізації усіх сфер життя. Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовив інноваційні перетворення в усіх сферах людської діяльності, зокрема намітив новий вектор у діяльності бібліотеки. Варто визнати, що у ХХІ ст. бібліотека вищого навчального закладу має бути

своєрідним мікрокосмосом нової реальності [3, с. 37]. Перед бібліотекою постає виконання важливого завдання переходу від інформаційного суспільства до відкритої бібліотеки та суспільства знань.

Проблема впровадження інноваційних технологій у роботу бібліотеки навчального закладу має важливе значення як для користувачів, так і для працівників бібліотек. Стратегічний та інноваційний менеджмент книгозбірні пов'язані із вдосконаленням інформаційного забезпечення викладачів та студентів, наданням широкого доступу до світових ресурсів, впровадженням автоматизованої видачі документів.

Мета статті. Головна мета даної статті – на досвіді роботи бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського показати значення інноваційної діяльності щодо інформаційного забезпечення навчального процесу та наукової діяльності вищого навчального закладу.

Нові освітні стандарти визначають перехід на компетентнісну парадигму діяльності вищого навчального закладу, що закономірно ставить високі вимоги перед сучасною бібліотекою, вимагає відповідності новим стандартам та впровадження якісних змін у всі сфери її діяльності.

Сучасний бібліотечний менеджмент здійснюється відповідно до концепції постійних та безперервних змін, що забезпечує життєздатність бібліотеки, її стійкість та розвиток [1, с. 10].

Бібліотека, шляхом використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, прагне відповідати статусу сучасного навчального, активно впроваджувати нові інформаційно-комунікаційні технології, брати участь в організації і підтримці інституційного репозитарію, забезпечувати якісне та оперативне інформаційне забезпечення. Важливими завданнями бібліотеки вищого навчального закладу є формування електронних ресурсів, популяризація ідей відкритого доступу, побудова загальнодоступних архівів наукової інформації, підвищення вебметричного рейтингу університету. Комп'ютеризація, використання всесвітньої мережі Інтернет, збільшення електронних інформаційних ресурсів значно розширили і полегшили можливості та форми доступу до інформаційних ресурсів і, як результат, позитивно впливають на якість задоволення наукових потреб користувачів.

Аналіз досліджень. Питанню інноваційної діяльності бібліотеки присвячено чимало робіт, дана тема розглядається на наукових конференціях, висвітлюється на

сторінках фахових видань вітчизняними та світовими науковими працівниками, практиками освітянської та бібліотечної галузі, серед яких Є. Гусева, Л. Габова, М. Гончаров, Г. Захарова О. Ісасенко, О. Качанова, Л. Кірюхіна, Т. Кузьмініч, , К. Колосов, Л.З. Рудзский, Я. Шрайберг та багато інших.

Виклад основного матеріалу. Активно використовуючи у роботі нові форми і методи, поєднуючи традиційні та електронні ресурси, індивідуальні та корпоративні методи, бібліотека Вінницького педуніверситету здійснює масштабне коло завдань щодо впровадження новітніх технологій.

Університетська бібліотека, як науково-інформаційний та культурно-освітній центр, спрямовує свою діяльність на формування ресурсного потенціалу, створює сприятливі умови для поширення та вільного доступу до інформації, забезпечує подальше впровадження нових інформаційних технологій та якісне надання бібліотекою інформаційних послуг, відповідно до міжнародного стандарту ISO 9000.

Персонал книгозбірні приділяє значну увагу інноваційним аспектам розвитку бібліотечно-бібліографічного обслуговування, розширенню спектру послуг шляхом удосконалення усіх форм і методів бібліотечної діяльності. Традиційно, у кінці року проводиться тиждень інновацій, де кожний структурний підрозділ звітує про впровадження нових форм і методів у відділі та загалом у бібліотеці.

Інноваційні зміни у бібліотеці відбуваються на основі проектного, кадрового менеджменту, ініціативної діяльності бібліотек та підтримки ректорату. Стратегія інноваційного розвитку бібліотеки будувалася упродовж року за принципом створення комплексу проектів, що різняться різноманітністю масштабів, результатів, термінів реалізації.

Для якісного та оперативного задоволення інформаційних потреб користувачів здійснюється автоматизація бібліотечних процесів, що передбачає стратегічну та поточну планово-організаційну базу, формування моделі сучасної бібліотеки ВНЗ. Модель бібліотеки модульного типу поєднує:

- традиційні фонди та послуги;
- електронний каталог бібліотеки, в тому числі віддаленого та он-лайн доступу, що поступово трансформується в електронну бібліотеку;
- власні Інтернет-ресурси відкритого доступу;
- засоби доступу до передплатних або корпоративних бібліотек та баз даних;
- віртуальні довідкові служби;

- служби формування цифрових копій, електронна доставка документів та міжбібліотечний абонемент;

- віртуальні інформаційні або вебліографічні системи посилань на ресурси Інтернету.

Важливе місце належить комплектуванню інформаційно-бібліотечних ресурсів, що передбачає формування фонду документів на паперових та електронних носіях та багатопланову роботу фахівців бібліотеки. Попри існуючі негаразди постійно триває робота щодо якісного інформаційного забезпечення навчального процесу.

Автоматизація процесів комплектування забезпечує якісне формування фонду, суттєво прискорює процеси обробки і перетворення даних; підвищує точність облікових і звітних відомостей; розширює можливості організації і різнобічного використання інформаційних ресурсів. Продовжується ведення інвентарної книги в електронному вигляді.

У разі відсутності паперових видань бібліотека спрямовує акценти на поповнення фонду електронних документів, забезпечення потреб користувачів через мережеві ресурси. Сьогодні у книгозбірні з'являються електронні підручники, інформаційні електронні ресурси, видання на не паперових носіях інформації (CD-ROM або DVD-ROM), завдання яких – підняти рівень і якість інформаційного забезпечення освіти.

Одним із важливих напрямів діяльності бібліотеки є формування та зберігання документно-інформаційних ресурсів, що включає облік, раціональне розміщення, реставрацію, консервацію, поцифрування, вилучення документів тощо. Успішність функціонування бібліотеки як центру інформації зобов'язує бібліотечних фахівців швидко та адекватно реагувати на зміни в інформаційних потребах користувачів, удосконалювати форми обслуговування, надавати якісне інформаційне консультування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг.

Наразі змінюється позиція бібліотеки у взаємовідносинах з користувачами, переглядаються вимоги до бібліотечного сервісу, індивідуальних і групових форм бібліотечної діяльності. Трансформація інформаційно-бібліотечних ресурсів призводить до різкої зміни архітектури бібліотечного обслуговування. Студенти й викладачі стають більш вимогливішими щодо отримання необхідної інформації.

Інноваційні зміни, що суттєво покращили імідж бібліотеки дозволили перейти на нові форми обслуговування, дали можливість не тільки забезпечити максимальний

обсяг інформації з вільним доступом до неї, а й створити комфортне інформаційне середовище.

Формування електронних ресурсів та надання сервісних послуг із використання локальної та світової мережі забезпечують працівники бібліотеки, зокрема, відділ інноваційних технологій та комп'ютерного забезпечення бібліотечних процесів.

Активно відбувається обслуговування користувачів в електронних залах. Значно збільшився перелік послуг читальної електронної зали навчально-методичної літератури, в якій користувачі мають можливість прочитати книгу та скористатися локальними і світовими електронними ресурсами.

Бібліотечний працівник є посередником між користувачем та інформацією. Працюючи в умовах сучасного освітнього середовища, працівники бібліотеки намагаються максимально задовольнити потреби студента і викладача. Бібліотечно-бібліографічним та інформаційним обслуговуванням охоплено всі категорії користувачів, у т. ч. і віртуальний. Здійснюється диференційоване обслуговування користувачів з використанням інноваційних технологій: у читальних залах, абонементних, електронних залах.

Бібліотека займає активну позицію в індивідуальному та груповому інформуванні користувачів і пропонує їм ряд нових послуг. В автоматизованому режимі здійснюється інформування в режимі вибіркового розповсюдження інформації та диференційованого забезпечення керівництва. Надіслано у минулому році 544 повідомлень електронною поштою.

Запроваджено «Бюлетень нових надходжень» з психолого-педагогічної тематики, який складається щоквартально і розсилається електронною поштою.

Активно функціонує довідково-бібліографічний апарат бібліотеки, який представлено традиційними і електронним каталогами. Впроваджуючи комп'ютерні технології для більш оперативного і якісного обслуговування читачів створено «Віртуальну довідку». В архіві «Виконані довідки» зберігаються складні тематичні довідки, виконані бібліографами.

Бібліотекарі виконують різної складності довідки шляхом відсилки інформаційно-бібліографічних (або електронних документів) на електронні адреси користувачів. Досить активно для листування, виконання віртуальних та Електронної доставки документів використовується електронна скринька бібліотеки.

На початку навчального року для першокурсників організуються екскурсій-подорожі бібліотекою, під час яких провідні фахівці проводять заняття-знайомства з бібліотекою, з її довідково-бібліографічним апаратом, правилами користування, графіком роботи структурних підрозділів тощо. Великої популярності набуло проведення екскурсій у новоствореній виставковій залі раритетних книг бібліотеки. Бібліотекарі засвоїли нову форму роботи – екскурсовод. Також працівники бібліотеки проводять заняття з інформаційної культури та ІТ-технологій для студентів-магістрантів.

Формування потужної електронної бібліотеки – пріоритетне завдання, стратегія розвитку, вектор діяльності бібліотеки, який визначається її статусом і станом фінансування, профілем комплектування та обсягом фондів, рівнем комп'ютеризації та програмного забезпечення, контингентом користувачів та їх потребою в інформації.

Продовжується робота з обслуговування та наповнення баз даних електронного каталогу, створення власних ресурсів бібліотеки. Загальний об'єм файлів, створених або накопичених бібліотекою, як на сервері мережі, жорстких дисках відділу комп'ютеризації, так і в мережі Інтернет – понад 150 ГБ (гігабайт).

Наразі, електронний ресурс бібліотеки становить понад 270 тис. записів, у т. ч. ЕК – 242 тис. Активно наповнюються гіпертекстові (повнотекстові) документи та медіафонд. БД «Повнотекстові видання» становить – 6672 записів, фонд медіатеки – 1316.

Сьогодні на університетську бібліотеку покладено ряд важливих завдань:

- акумуляція, систематизація та розподіл інформаційно-ресурсної бази на різних типах носіїв;
- забезпечення оперативного доступу до ресурсів, створення зручної системи навігації;
- відокремлення телекомунікаційних потоків від інформаційного шуму.

Бібліотека формує, актуалізує та надає доступ до значного масиву Інтернет-ресурсів, серед яких:

- сайт, блог та гостьова книга бібліотеки;
- Інституційний репозитарій;
- Інтернет-каталог на базі зведеного ІРБІС-каталогу;
- Кола-каталог сервера бібліотеки;
- електронні скриньки бібліотеки;

- Google-альбоми подій.

Важливим інформаційним ресурсом є сайті бібліотеки, який служить для просування бібліотечної діяльності, передусім – її інформаційної функції, представляє і оперативно рекламує всі аспекти бібліотечної діяльності та різноманіття інформаційних ресурсів, незмірно підвищує престиж бібліотеки та університету.

Сайт активно відвідується. На основі рейтингу (top.mail.ru) проведено розгорнутий аналіз використання ресурсів сайту, що дало змогу отримати реальну статистику відвідувань та використання основних структурних блоків сайту за декількома параметрами.

Користувачі самостійно здійснюють пошук в електронному каталозі на сайті бібліотеки. У всесвітній мережі створено доступ до електронного каталогу бібліотеки – Інтернет-каталог на базі зведеного ІРБІС-каталогу. Сформовано банер доступу до зведеного ресурсу з сторінки «Оголошення» сайту бібліотеки. Також інформація надається у вигляді інформаційно-бібліографічних списків.

Одним із шляхів розповсюдження результатів дослідження наукових працівників університету, максимізації їх відкритості та наукового впливу, інтерактивним інструментарієм доступу до повнотекстових електронних здобутків є Інституційний репозитарій (електронний архів наукових публікацій). Наразі до репозитарію включено близько 600 публікацій наукових працівників університету.

Формуючи модель сучасної бібліотеки ВНЗ, бібліотека займає активну позицію в інформуванні користувачів і пропонує ряд нових послуг з інформаційного забезпечення. Проводиться робота щодо поліпшення доступу до національних і міжнародних електронних ресурсів навчальної та наукової інформації.

Підписано угоду з громадською неприбутковою організацією Асоціацією «Інформатіо-Консорціум» на правах партнера про впровадження проекту «Електронна інформація для бібліотек (eIFL)» та отримання безоплатних та пільгових доступів до електронних ресурсів.

Організовується тестовий доступ до EBSCOhost (доступних через веб-інтерфейс баз даних наукової інформації), який забезпечує можливості пошуку повнотекстових, рецензованих статей наукових журналів, довідників та інших публікацій з різних наукових дисциплін.

Інтернет-простір бібліотеки розширено за рахунок використання хмарних технологій, зокрема Google+. Бібліотека використовує Google-drive для обміну та

спільного формування файлів. Постійно вдосконалюється структура блогу бібліотеки, створюються флеш-альбоми та Google-альбоми.

Використання web-технологій дає можливість надавати користувачу різнопланову інформацію як бібліографічну, так і повнотекстову, активно пропагувати фонди за допомогою віртуальних сервісів. Рівень комфортності доступу до інформації, незалежно від її формату, виступає важливим показником діяльності бібліотеки і однією з умов успіху впровадження інноваційних освітніх технологій в університеті.

Бібліотека розпочала запровадження автоматизованої книговидачі, що дасть можливість оперативно здійснювати обслуговування користувачів бібліотеки.

Хочу відмітити, що процес запровадження інновацій у бібліотеці приносить певні результати. Це, насамперед, стосується: росту професійної компетенції бібліотекарів; тісної взаємодії структурних підрозділів бібліотеки та корпоративної взаємодії бібліотек у формуванні електронної бібліотеки; росту популярності віртуальних ресурсів; оперативності та якості надання інформаційних послуг; тісної взаємодія з кафедрами та науковцями університету.

Зрозуміло, що рівень та якість впровадження автоматизації у бібліотечну роботу залежить, насамперед, від технічного оснащення, фінансування на придбання необхідної техніки, ліцензованого програмного забезпечення та електронних ресурсів.

Модернізація університетської бібліотеки шляхом покращення її матеріального стану та впровадження у практику обслуговування сучасних інформаційних технологій не тільки підвищила ефективність збереження та використання інформаційно-бібліотечних ресурсів, а й значно вплинула на престиж, привабливість бібліотеки.

Час підвищує вимоги до бібліотечних спеціалістів, до їх професійної підготовки та кваліфікації, вимагає вміння орієнтуватися у світі новітніх технологій. Назріла необхідність у фахівцях, які добре розуміються на новітніх технологіях, спроможні продукувати оригінальні ідеї. Цим вимогам відповідають працівники бібліотеки, персонал якої вивчає досвід інших бібліотек, розробляє інструкції, впроваджує нові технології у практику роботи.

Інноваційний клімат є обов'язковою умовою розвитку бібліотеки, діяльність якої позначається постійним пошуком та засвоєнням нових напрямів. Колектив книгозбірні перебуває у постійному творчому пошуку, видозмінює існуючі традиційні форми і методи культурно-дозвільної роботи з метою зацікавлення сучасного студента.

Активно у роботу впроваджуються інноваційні форми, серед яких: книжкова інсталяція; віртуальні виставки; віртуальне інформування, бібліотайм, буктрейлер, флешмоб, дисплей-кросинг, відеоролики та ін.

Освітнянська книгозбірня долучається до участі у проєктах, конкурсах бібліотечних асоціацій, заходах методичного об'єднання бібліотек ВНЗ м. Вінниці.

У процесі реалізації інновацій формується нова модель розвитку бібліотеки [5, с. 7]. Інноваційні міні-проєкти, розроблені за напрямками діяльності кожного відділу бібліотеки були основним підґрунтям для розробки бібліотечного проєкту «Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету – модель сучасної бібліотеки ВНЗ» стратегією, фактором та умовою розвитку бібліотеки.

Бібліотека змінюється під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, адаптується до змін, впроваджує інновації у роботу та одержує якісну визначеність своєї діяльності. Нагороджено Грамотою Міністерства культури України та Дипломом II ступеня Української бібліотечної асоціації за II-е місце у Всеукраїнському конкурсі «Бібліотека року 2014».

Список використаних джерел

1. Гусева Е.Н. Инновация как стратегия, фактор и условие развития библиотек / Е.Н. Гусева // Науч. и техн. б-ки. – № 3. – С.10-14.
2. Кудінова Н. Інноваційні процеси в сучасній бібліотеці / Н. Кудінова // Бібліотечний форум України. – 2014. – № 3. – С. 32-33.
3. Люс Р. Библиотеки в изменяющейся вузовской среде / Рик Люс, Ли Вайнриб Гростал // Науч. и техн. б-ки. – 2013. – № 4. – С. 29-37.
4. Прилипко Т. А. Инновационные технологии в работе научно-библиографического отдела Национальной исторической библиотеки Украины / Т.А. Прилипко, К. Г. Таранюк-Русановский, Л. З. Рудзский // Науч. и техн. б-ки. – 2013. – № 3. – С. 64-71.
5. Соляник А. Наукові дослідження як чинник розвитку бібліотечних інновацій / А. Соляник // Бібліотечна планета. – 2012. – № 2. – С. 26-28.

Білоус Валентина Степанівна

директор бібліотеки Вінницького
державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32

м. Вінниця

21100

т. (0432)26-51-98; (0432)27-59-46, 097-439-47-63

vspu.lib@gmail.com; vspu-lib@mail.ru

<http://vspu.edu.ua/>

<http://library.vspu.edu.ua/>

